

MEĐUNARODNI ARHIVISTIČKI TEČAJ U PARIZU 1994.

U razdoblju od 7. travnja do 23. lipnja 1994. pohađala sam međunarodni arhivistički tečaj *Stage technique international d'Archives* (STIA) u Parizu pri Nacionalnom arhivu, kao stipendist francuskog Ministarstva inozemnih poslova, a na prijedlog Hrvatskog državnog arhiva i Službe za kulturnu i znanstvenu suradnju pri Francuskom veleposlanstvu u Republici Hrvatskoj.

1. ŠKOLOVANJE ARHIVISTA U FRANCUSKOJ

U Francuskoj postoji nekoliko škola i tečajeva za arhivističku struku, a tri najznačajnije nalaze se u Parizu: École Nationale des Chartes, Stage technique international d'Archives i École Nationale du Patrimoine, koje se međusobno dopunjuju te svaka od njih ima svoje vlastite, specifične ciljeve i francuski arhivisti pohađaju sve tri.

Temeljna znanja za čitanje i razumijevanje prvenstveno srednjovjekovnih dokumenata, daje École des Chartes, pa se ona najprije i upisuje, zatim se upisuje École Nationale du Patrimoine, a STIA na kraju. Međutim, ne možemo ne spomenuti i 2 visoke škole izvan Pariza: jedna je u Mulhouseu, a druga u Lyonu. Od 1977. na Fakultetu u Mulhouseu postoje 3 stupnja studija arhivistike, svaki u trajanju od 1 godine te praktični dio od 2 do 4 mjeseca. Za I. stupanj potrebna je diploma povijesti stečena nakon dvije godine studija na fakultetu. Za II. stupanj potrebna je diploma iz povijesti ili arhivistike (3 godine završenog studija), a za III. stupanj diploma povijesti ili arhivistike nakon 4 godine studija i radno iskustvo. Za prva dva stupnja polaže se prijemni ispit.

U Lyonu od 1978/1979. postoji jednogodišnji studij arhivistike s jednim mjesecom prakse pri Sveučilištu Jean Moulin – na Fakultetu za književnost i civilizaciju, a upisuju ga studenti nakon završenog dvogodišnjeg studija.¹

1.1. École Nationale des Chartes

École des Chartes je osnovana 1821, nedugo nakon osnutka Nacionalnog arhiva Francuske (1808). U početku je bila usko vezana uz Nacionalni arhiv, i smještajem i programom. Prve reforme doživjela je već 1846. da bi nakon nekoliko njih postala fakultet za srednjovjekovne studije.

École des Chartes spada među najznačajnije francuske visoke škole uopće. Danas je smještena u jednoj od zgrada Sorbonne. Škola sprema studente za zvanje arhivista, bibliotekara i muzealca. Na čelu škole je direktor kojega imenuje ministar obrazovanja,

¹ International Council on Archives : Section for archival education and training. Studies 6. Directory of Schools and Courses of professional training for archivists, Koblenz 1992, 88–97. (dalje ICA).

a pomažu mu Upravno i Znanstveno vijeće. Profesore na École des Chartes odlukom imenuje Predsjednik Republike na prijedlog povjerenstva sastavljena od profesora na visokim školama, članova Znanstvenog vijeća za arhive i biblioteke i istraživača iz Nacionalnog centra za znanstvena istraživanja.

Svaki kandidat koji želi upisati École des Chartes, nakon završene srednje škole mora pristupiti prijemnom ispitu. Nakon položenog prijemnog ispita student postaje državni funkcionar, najprije pripravnik, s redovitom plaćom sljedećih 10 godina.

Pred trogodišnji studij pohađaju se dvije godine pripreme. Studenti na plaći su deset godina državnim obveznicima, ali je i država obvezna osigurati im posao u struci u istom periodu. Broj studenata, službenika–pripravnika, ograničen je i ovisi o slobodnim radnim mjestima u javnim službama, a odluku o tome donose nadležna ministarstva. Broj studenata varira između 25 i 40, a utvrđuje se svake godine. Nakon završenog natječaja propisanog uredbom od 15. travnja 1991. ministar imenuje studente École des Chartes. Kandidati moraju biti Francuzi, sa završenom srednjom školom i mlađi od 27 godina.

Svi studenti ne moraju biti plaćeni državni službenici. Strancima je dozvoljeno studiranje na ovoj školi (12 studenata u periodu od 1988. do 1992) pod istim uvjetima kao i Francuzima, osim što sami snose troškove školovanja, ako im vlastita država ne osigura sredstva, te ako francuska država ne brine o njihovu zaposlenju.

Nastava se temelji na srednjovjekovnom latinitetu, paleografiji, romanskoj filologiji i na povijesti (nacionalnoj, povijesti institucija, povijesti umjetnosti).

Predmeti na školi su sljedeći:

- a) opći predmeti: pravo i gospodarstvo, arheologija i povijesni spomenici, bibliotekarstvo, jezici, dokumentalistika, povijest umjetnosti, kulturna animacija, književnost;
- b) stručni predmeti: arhivistika i povijest arhiva, pomoćne povijesne znanosti;
- c) praktični rad: čitanje i razumijevanje arhivskih dokumenata.

Škola posjeduje vlastitu biblioteku.

Nakon svake godine studenti su dužni zadovoljiti na provjeri znanja (pismenoj i usmenoj), a mogu ponavljati samo jedan ispit u toku školovanja. Na kraju studija brane samostalno napisani rad, koji je u razini doktorske disertacije, nakon čega dobivaju diplomu arhivista–paleografa, koja je u rangu fakultetske od najmanje 6 godina studija.

Završena École des Chartes daje mogućnost za razne službe u arhivističkoj, bibliotekarskoj i muzejskoj struci, pa se arhivisti–paleografi zapošljavaju u ustanovama koje spadaju pod Direkciju arhiva Francuske (kao konzervatori, glavni inspektori u Nacionalnom arhivu ili direktori departmanskih arhiva), pod Direkciju biblioteka Francuske i pod Direkciju muzeja Francuske, u ustanove za zaštitu spomenika kulture, na visoke škole i akademije, a također i u francuskim ustanovama u inozemstvu, kao što su Francuska škola u Rimu, Casa Velazquez, Villa Medici. Mnogi diplomirani studenti ove škole postali su članovi Akademije ili njezinih instituta.

Škola osposobljava svoje studente u čitanju i razumijevanju svih vrsta dokumenata

iz svih razdoblja, u stjecanju, uz pomoć mnogostrukih metoda, istraživačkog iskustva neophodnog kako za upoznavanje, interpretiranje i čuvanje, tako i za korištenje nacionalne baštine.²

1.2. École Nationale du Patrimoine

U Francuskoj je 1990. osnovana École Nationale du Patrimoine, koju upisuju diplomirani arhivisti–paleografi s École des Chartes. Traje 18 mjeseci. Godišnje je upisuje između 30 i 40 studenata, koji stječu diplomu konzervatora nacionalne baštine. Svima je osiguran posao. Nastala je kao dopuna École des Chartes, a iz potrebe za osuvremenjivanjem obrazovanja francuskih arhivista za rad u suvremenim arhivima.

Predmeti iz arhivističke struke su: arhivi u nastajanju, arhivistika, novi nosači zapisa, tehnike reprografije, konzervacije i zaštite dokumenata, publika i obrazovna služba.³

1.3. Stage technique international d'Archives – STIA

STIA postoji od 1951. Na poticaj tadašnjeg direktora Arhiva Francuske, Charlesa Braibanta, te u suradnji s École des Chartes, koja je studentima davala vrhunsko obrazovanje u pomoćnim povijesnim znanostima, povijesnim znanostima i latinskom jeziku, ali ne i suvremena i praktična znanja, kao što su arhivistička teorija i praksa, organizacija upravnih institucija, administracija, financijsko zakonodavstvo i dr., neophodna za rad u suvremenim arhivima, bilo na novijoj ili starijoj građi, već 1949. Direkcija arhiva Francuske organizirala je tečaj samo za Francuze, diplomirane arhiviste–paleografe. Već od 1951. arhivistički tečaj, zamišljen kao dopunsko obrazovanje za francuske arhiviste–paleografe, postaje međunarodna škola za fakultetski obrazovane arhiviste širom svijeta. Od tada STIA okuplja između 30 i 50 stazista svake godine, što danas čini nešto više od 1500 sudionika STIA–e u svijetu iz oko stotinjak zemalja. Većina sudionika su stranci (3/4), od kojih su dio stipendisti francuske vlade. Sva predavanja su na francuskom jeziku, pa je znanje francuskog jezika preduvjet za normalno praćenje tečaja.

U samom početku STIA je trajala 6 mjeseci, da bi od 1957. došlo do izmjena te je skraćena na samo 3 mjeseca iz praktičnih razloga, budući da su arhivi predugo ostajali bez svojih arhivista – pohadatelja STIA–e.

Od osnutka STIA–e pa do 1988. pojedine zemlje su bile zastupljene sljedećim brojem slušača:⁴ Afganistan (5), Albanija (4), Alžir (12), Argentina (8), Australija (2), Austrija (2), Belgija (39), Benin (6), Bolivija (2), Brazil (32), Bugarska (18), Burkina Faso (4), Burundi (1), Centralnoafrička Republika (3), Čad (3), Čehoslovačka (33), Čile

² ICA (n.dj.) 98–106; Notice sur l'École des Chartes, Paris 1922.

³ ICA (n.dj.) 101–103.

⁴ Stage technique international d'Archives: Annuaire: 1951–1988, Paris 1988; ICA (n.dj.) 104–106.

(3), Danska (4), Demokratska Republika Njemačka (1), Dominikanska Republika (2), Egipat (1), Ekvador (2), Filipini (1), Finska (2), Gabon (7), Gana (1), Gvineja (2), Grčka (6), Haiti (6), Indija (20), Iran (4), Irska (5), Island (1), Italija (46), Izrael (5), Japan (5), Jordan (1), Jugoslavija (21), Južnoafrička Republika (1), Kamerun (3), Kanada (50), Kenija (1), Kolumbija (1), Komorski Otoci (2), Kongo (3), Kostarika (2), Kuba (2), Laos (1), Libanon (9), Luksemburg (4), Madagaskar (4), Mađarska (7), Malezija (2), Mali (6), Maroko (7), Mauricius (3), Mauritanija (3), Meksiko (12), Monako (3), Nepal (2), Niger (2), Nigerija (6), Nizozemska (21), Norveška (1), Obala Slonovače (9), Paragvaj (1), Peru (1), Poljska (38), Portugal (6), Rumunjska (23), Ruanda (1), SAD (6), Savezna Republika Njemačka (83), Senegal (22), Sirija (6), Sudan (1), SSSR (14), Španjolska (39), Švedska (9), Švicarska (19), Tajland (2), Togo (2), Tunis (8), Turska (6), Ujedinjeni Arapski Emirati (1), Urugvaj (2), Velika Britanija (4), Venezuela (2), Vijetnam (8), Zair (5), Zelenortski Otoci (1) te Francuska (482).

2. DRŽAVNI ARHIVI U FRANCUSKOJ

U Francuskoj se arhivi dijele na državne, privatne i arhive poduzeća. Sustavu državnih arhiva pripadaju: Nacionalni arhiv Francuske, regionalni arhivi, departmanski i komunalni ili općinski arhivi. Sve njih objedinjuje centralna uprava koja se nalazi u Parizu u kompleksu zgrada Nacionalnog arhiva, a to je Direkcija Arhiva Francuske (DAF).

Jedinice teritorijalne uprave u Francuskoj su općine, departmani i regije. Skupštine općina, departmana i regija čimbenici su decentralizacije, a gradonačelnici i prefekti departmana i regija predstavljaju središnju vlast. Do 1982. Francuska je centralistička država, a od 1982. teritorijalne jedinice preuzimaju veću nadležnost bez velikog upliva države.

Društveni i političko-upravni ustroj, tj. čimbenici centralizacije i decentralizacije preslikavaju se i u organizaciji arhivske službe: departmanski arhivi odraz su težnje za decentralizacijom, a Direkcija Arhiva Francuske u skladu je sa centraliziranim sustavom uprave. Takav sustav lokalne uprave poštuje posebnost i autentičnost francuske provincije odnosno departmana.⁵

DIREKCIJA ARHIVA FRANCUSKE (DAF)

DAF postoji od 1897, a zadatak joj je da upravlja i vrši kontrolu nad javnim arhivima, koji su vrednovani kao povijesno pamćenje naroda i bitni dio povijesne baštine. Od 1897. direktor Arhiva Francuske u isto vrijeme je i direktor Nacionalnog Arhiva Francuske.

⁵ H. Bastien, *Le Cadre administratif français*, Stage 1994.

Direkciju Arhiva Francuske tvore:

1. Direktor,
2. Glavna inspekcija,
3. Znanstvene službe (svi odjeli i službe),
4. Vanjske službe i organizacije (Glavno tajništvo, CARAN, Muzej za povijest Francuske, Centar za suvremeni arhiv, Centar za prekomorske arhive, Centar za gospodarske arhive, Centralno spremište za mikrofilmove i direktori departmanskih arhiva),
5. Služba za odnose s inozemstvom,
6. Pod-direkcija,
7. Tehničke službe,
8. Povjerenstvo za nacionalne obljetnice.⁶

2.1. Nacionalni Arhiv Francuske

Nacionalni arhiv je izrastao iz Francuske revolucije. Narodna ustavotvorna skupština je 29. srpnja 1789. organizirala vlastitu službu koja je 1790. dobila ime Nacionalni arhiv. Pod starim režimom (Ancien Régime) kraljevi su imali svoje arhive, ali ne i centralnu organizaciju za arhive. Svaki organ vlasti imao je svoje arhive, dok ih Nacionalni arhiv nije sve objedinio. Dakle, Nacionalni arhiv Francuske nastao je kao ustanova od općedržavnog značaja, radi čuvanja arhivskog gradiva svih državnih institucija koje djeluju na području cijele države. U vrijeme rušenja jednog društvenog sistema, prvi put je bio iskazan politički i kulturni značaj arhiva za društvo te je naglašena potreba odgovornosti države za čuvanje dokumenata iz prošlosti. Osnivanje Nacionalnog arhiva u Francuskoj predstavlja vrlo važan događaj u razvoju arhivistike kako za Francusku, tako i za cijelu Evropu.

Od svog osnutka (1789) Nacionalni arhiv (NA) Francuske čuva sve dokumente nastale djelovanjem vlade i središnjih državnih tijela (osim Ministarstva vanjskih poslova i Ministarstva obrane) od doba Merovinga do danas. Već 1808. Napoleon I. rješava i problem smještaja ogromnog broja dokumenata, dodijelivši Nacionalnom arhivu palaču Soubise u kvartu Le Marais. Prostor koji NA danas zauzima sastoji se od nekoliko palača (4 hektara) na koje se od 1808. vremenom širio (1808. palača Soubise, 1845. palača d'Assy, 1862. palača Breteil, 1927. palača Rohan, 1948. palača Boisgelin, 1956. palača Fontenay, 1962. palača Jaucour). Danas se u toj četvrti nalazi, osim Nacionalnog arhiva Francuske s Muzejom za povijest Francuske, i veliki broj drugih važnih ustanova, kao što su Carnavalet – muzej grada Pariza, Cognacq-Jay – muzej evropske umjetnosti 18. st., kuća-muzej Victora Hugoa, Muzej Picasso, Povijesna knjižnica grada Pariza i dr.

⁶ Direction des Archives de France, avril 1994.

Nacionalni arhiv je dobivao prostore i izvan svog sjedišta u Le Maraisu:

- 1966. otvoren je Centar za prekomorske arhive u Aix-en-Provence,
- 1973. organizirano je Centralno spremište za mikrofilmove u dvorcu Espeyran u Saint-Gilles du Gard,
- 1978. NA dobiva nove prostore za suvremenu arhivsku građu u Fontainebleauu, oko 9 hektara zemljišta,
- 1993. otvoren je Centar za gospodarske arhive, u Roubaixu u prostorima bivše tvornice tekstila.

Kao zanimljivost iznijet ćemo podatak da je 1992. u NA bio zaposlen 421 službenik, od čega 324 u Parizu. Po hijerarhiji, na najvišem mjestu su:

- konzervatori (85): od čega 12 glavnih konzervatora, 23 konzervatora šefa, 50 konzervatora I. i II. grupe,
- osoblje za dokumentaciju: 48 zaposlenih,
- administrativno osoblje: 36 zaposlenih,
- osoblje u spremištima: 115 zaposlenih,
- fotografi, restauratori: 60 zaposlenih,
- razno: 50 (informatičari, profesori, pod ugovorom),
- na određeno vrijeme: 27 zaposlenih.

Svih 12 glavnih konzervatora šefovi su pojedinih odjela ili službi u NA te su ujedno i članovi Direkcije arhiva Francuske.

U NA pohranjeno je više od 800 000 arhivskih jedinica (kutija, svežnjeva, registra), koje zauzimaju oko 150 d/km.

Nacionalni arhiv sačinjavaju:

I. Generalni sekretarijat s direktorom na čelu

II. 4 odjela:

1. Odjel za stariju građu

Odjel čuva građu do 1789, a ima još i tri pridružena odjela, odnosno službe: odjel za pečate, službu za onomastiku i službu karata i planova.

Služba za pečate osnovana je u 19. st., čuva 20 000 originalnih pečata i 81 000 odljeva. To je najbogatija takva zbirka u svijetu. Pečati potječu još od doba Merovinga (5. st.) i većinom su od voska. Uglavnom se čuvaju uz originalne dokumente, ali ima i odvojenih.

Služba za onomastiku osnovana je 1961.

Služba karata i planova postoji od 19. st. kao samostalna služba, odijeljena od fondova kojima pripadaju karte i planovi.

2. Odjel za noviju građu

Tu su dokumenti iz razdoblja od 1789. do 1940, što je i najobimnija građa u NA.

3. Odjel za suvremenu građu

Odjel je osnovan 1947, a čuva dokumente iz razdoblja od 1940. do 1958.

4. Odjel misija (tj. vanjske službe)

U misijama se stvara tzv. međuarhiv koji se nakon 30 godina ili uništava ili prebacuje u Centar za suvremenu arhivsku građu u Fontainebleauu, gdje će se trajno čuvati. Izvan NA postoji 17 misija smještenih u ministarstvima, gdje se dokumenti pripremaju za Centar za suvremeni arhiv u Fontainebleauu. Za stalni kontakt između NA i administracije bilo je potrebno osnovati i posebnu službu koju će obavljati arhivist u misiji, postavljen i dodijeljen u pojedino ministarstvo. Arhivist u ministarstvu bio je neophodan, jer je stanje sređenosti njihove arhivske građe bilo tako loše, a gomilanje dokumenata ogromno, da se moglo popraviti jedino sređivanjem na licu mjesta. Služba arhivista u misiji postoji od 1952. U misijama je 1993. bila stalno zaposlena 71 osoba i oko tridesetak honorarnih pomoćnika s punim radnim vremenom.⁷

III. 8 službi:

1. Spisi notarijata. Služba obuhvaća arhive pariških notarijata – 122 kancelarije – sa stotinjak milijuna spisa, što čini oko 26 d/km.

2. Služba osobnih i obiteljskih arhiva obuhvaća oko 550 fondova u količini od oko 5 d/km.

3. CARAN Centar za istraživanje u NA otvoren 1988. u novosagrađenoj zgradi unutar kompleksa NA. Dvorana za inventare ima 72 mjesta, čitaonica 360, a čitaonica za mikrofilmove 60 mjesta.

4. Foto-služba, služba za mikrofilm i audiovizualnu građu postoji od 1970, a ima više od 400 000 m mikrofilma (uglavnom 35 mm, ali i 16 mm), što otprilike daje 1 100 000 slika.

5. Služba Staža i međunarodnih odnosa

6. Izdavačka služba. Postoji od 1974.

7. Muzej za povijest Francuske i obrazovna služba. Muzej je osnovan 1867. sa sjedištem u palači Soubise u kojoj je stalni postav najvrednijih dokumenata od najranijeg perioda do danas. Tematske povijesne izložbe priređuju se u palači Rohan s jednom do dvije izložbe godišnje.

⁷ Christine Pétillat, Le système français de contrôle des archives des administrations centrales de l'Etat, Stage 1994.

8. Povijesna knjižnica. Formirana je u razdoblju 1811–1814, a danas broji oko 100000 svezaka i nije otvorena za javnost.

IV. 4 centra izvan Pariza:

1. Centar za suvremenu arhivsku građu u Fontainebleauu,
2. Centar za prekomorske arhive u Aix-en-Provence,
3. Centar gospodarskih arhiva u Roubaixu,
4. Centralno spremište za mikrofilmove u dvorcu Espeyran.⁸

2.2. Regionalni arhivi

Najmlađi po postanku su regionalni arhivi (zakon od 2. ožujka 1982). U Francuskoj postoji ukupno 26 regija koje su se postepeno formirale u razdoblju 1956–1964.

2.3. Departmanski arhivi

Departmanski arhivi su, kao i Nacionalni arhiv, proistekli iz Revolucije. Početkom 1790. Narodna ustavotvorna skupština podijelila je Francusku na 83 departmana, svaki departman na distrikte (od 3 do 9), a distrikte na kantone. Od tada je i francuska arhivska služba ostala praktički neizmijenjena u glavnim crtama. Broj departmana s vremenom se mijenjao. Danas ih je ukupno 100.

Departmanski arhivi su smješteni u glavnom mjestu departmana, pa su u isto vrijeme podređeni i DAF-u i upravi departmana. Prema tome, arhivist je u isto vrijeme i funkcionar države, kao dio osoblja DAF-a i službenik departmana, koji treba odobriti njegovo postavljanje.

Departmanski arhivi sakupljaju upravne i sudske dokumente nastale prije 1789, fondove ustanova, naročito vjerskih, koje su postojale na teritoriju departmana, ali i građu nastalu nakon 1789, s područja koje departman obuhvaća.⁹

2.4. Općinski arhivi

U Francuskoj postoje 36 453 općine, osnovane još 1789. Od 1982, kada su 84 grada imala organiziranu arhivsku službu, do kraja 1990. broj gradova i općina s uređenom arhivskom službom porastao je na 350, što čini povećanje od 270% u vrlo kratkom razdoblju. Nadzor nad općinskim arhivima obavljaju departmanski arhivi.

3. STIA 1994. Uvod.

Ovogodišnja STIA započela je uvodnim slovom gosp. Alain Erlande-Brandenbur-

⁸ Les Archives Nationales, Stage 1994.

⁹ Alain Droguet, Les Archives départementales, Stage 1994.; H. Bastien, nav. rad.

ga, direktora Nacionalnog arhiva i Arhiva Francuske i svečanim prijemom za sve stažiste 7. travnja u palači Soubise.

Pod stručnim vodstvom gospođe Paule Rene–Bazin, glavnog konzervatora u Nacionalnom arhivu, voditeljice Službe STIA–e i službe za međunarodne odnose, ovogodišnji program protekao je po planu, na obostrano zadovoljstvo i korist kako organizatora tako i nas slušača. Među slušačima vrlo je velik raspon i u stručnoj obrazovanosti i u radnom iskustvu i u životnoj dobi, a pogotovo su velike razlike između arhiva iz kojih dolaze, što po vrsti, što po njihovoj tradiciji.

Od početka STIA–e pa do 1984. s prostora bivše Jugoslavije STIA–u je pohađao 21 stažist. Od 1984. do 1994. s istih prostora nitko više nije dolazio tečaj. Tek ove godine je Francuska obnovila suradnju i to s novim državama na tom prostoru, s Republikom Hrvatskom i Republikom Slovenijom, te su prihvaćena 2 kandidata iz Hrvatske (jedan iz Hrvatskog državnog arhiva u Zagrebu, i jedan iz Povijesnog arhiva u Dubrovniku) te jedan iz Arhiva Republike Slovenije.¹⁰

U programu STIA–e sudjelovalo je oko pedesetak predavača, uglavnom profesionalnih arhivista ili iz Nacionalnog arhiva ili direktora departmanskih arhiva. Predavanja su organizirana u Nacionalnom arhivu u posebnoj dvorani. U susjednoj prostoriji formirana je i priručna biblioteka za stažiste u kojoj su im na raspolaganju bila računala.

Ove godine STIA–u je pohađalo 40 stažista iz 26 zemalja i 9 diplomiranih studenata École des Chartes odnosno École du Patrimoine: Alžir (3), Belgija (1), Bjelorusija (1), Brazil (1), Bugarska (1), Češka (1), Estonija (1), Francuska (6 + 9), Hrvatska (2), Italija (3), Kanada (2), Kongo (1), Mexico (1), Moldavija (1), Njemačka (2), Portugal (1), Rusija (1), Senegal (1), Slovačka (1), Slovenija (1), Španjolska (2), Tunis (2), Turska (1), Ukrajina (1), Velika Britanija (1), Vijetnam (1).

Program STIA–e 1994. podijeljen je u 5 dijelova:

3.1. Opći dio

Radni dio Staža počeo je s upoznavanjem i obilaskom NA i nekih njegovih spremišta. Već prvog radnog dana organiziran je susret s 9 diplomiranih arhivista s École des Chartes, koji su tada još bili studenti École du Patrimoine. Do kraja Staža svi su već dobili diplome École du Patrimoine, kojom im je dodijeljen stručni naziv konzervatora

¹⁰ D. Božić–Bužančić, Međunarodni arhivistički staž u Parizu 1970. godine, *Arhivski vjesnik* XIII, sv. 13 (1970) Zagreb, 529–534; D. Gavrilović, Arhivi u Francuskoj, *Arhivski pregled* 1 (1969) Beograd, 98–127; M. Kurelac, Francuski arhivi i njihova dostignuća, *Arhivist* 3 (1955) Beograd, 23–33; Isti, Suvremeni arhivski problemi u praksi francuskih i njemačkih arhiva, *Historijski zbornik* 9 (1956) Zagreb, 245–252; M. Milošević, Osvrt na međunarodni stručni arhivski tečaj 1970. g. pri pariskoj Školi povelja, *Arhivist* 1–2 (1971) Beograd, 94–99; R. Popović–Petković, Stručno školovanje arhivista u inostranstvu, *Arhivski pregled* 1–2 (1971) Beograd, 167–172.

nacionalne baštine. Svaki od njih, po pravilima arhivističkog školovanja u Francuskoj, dužan je nakon diplomskog ispita otići mjesec dana na praksu u inozemstvo, po vlastitom izboru.

Georges Weill, glavni inspektor u NA održao je predavanje o povijesti arhiva i arhivistike u Francuskoj. Upriličeno je i upoznavanje s ustrojem i radom CARAN-a, s naglaskom na korištenje inventara u dvorani za inventare.

3.2. Institucionalni i pravni okvir

Pomoćnik direktora École du Patrimoine, Hervé Bastien upoznao nas je odmah na početku drugog dijela Staža o upravi u Francuskoj.

Daljnja predavanja odnosila su se na ustroj arhivske službe u Francuskoj i na arhivsko zakonodavstvo. Prvo upoznavanje s departmanskim arhivima upriličeno je preko direktora Departmanskog arhiva Cotes-d'Armor (Bretagne), a do kraja Staža posjetili smo više departmanskih arhiva (Morbihan, Mayenne, Hauts-de-Seine, Val-de-Marne, Seine-Saint-Denis). U ovom dijelu STIA-e posjetili smo još i Informativnu javnu knjižnicu u Beaubourgu i Nacionalnu knjižnicu u izgradnji.

O gradskim arhivima govorila nam je direktorica Gradskog arhiva u Lyonu, a voditeljica Službe misija upoznala nas je s radom u arhivima ministarstava i centralnih državnih službi, što smo uskoro vidjeli i na licu mjesta. Voditeljica službe za osobne i obiteljske arhive u NA upoznala nas je sa specifičnostima svojih fondova.

Donedavni dugogodišnji direktor NA i Arhiva Francuske, sada predsjednik Nacionalne biblioteke i član Instituta, gospodin Jean Favier, informirao nas je o položaju historiografije danas u Francuskoj, a gospodin Le Moel nam je upriličio posjetu Službi notarijata u NA. Glavni tajnik Međunarodnog arhivskog vijeća, Charles Kecskemeti upoznao je stažiste s oblicima međunarodne arhivske suradnje, nakon čega su sudionici imali pojedinačna izlaganja o arhivima i o arhivistici svojih zemalja. Svaka zemlja imala je termin od petnaestak minuta u kojem je izložen pripremljeni materijal, a izlaganje su koordinirali mladi arhivisti-paleografi i voditeljica Staža. Svako izlaganje bilo je popraćeno upitima ostalih stažista.

Kraj drugog dijela bio je rezerviran za zajedničko studijsko putovanje u Bretagnu stažista i studenata École du Patrimoine.

3.3. Arhivski fondovi – postupak s dokumentima

U ovom dijelu bilo je govora o politici prikupljanja i obrade arhivske građe u francuskim arhivima, o obavijesnim pomagalicama i o informatici, o izlučivanju, izradi popisa s rokovima čuvanja, o indeksiranju suvremene građe. O informatizaciji Vatikanskog arhiva govorio nam je gost-predavač STIA-e dr. Francis Blouin, direktor Biblioteke Bentley u Ann Arboru (SAD).

Pojedina predavanja su bila posvećena prekomorskim arhivima, odnosu između intelektualne i fizičke obrade slikovnih dokumenata i Arhivskom centru za arhitekturu dvadesetog stoljeća. Voditeljica STIA-e, zadužena i za međunarodne odnose u NA pripremila je izvješće o arhivima u Europi.

U trećem dijelu STIA-e posjetili smo Departmanski arhiv u Hauts-de-Seine i Val-de-Marne, zatim École des Chartes u Sorboni, Centar za suvremenu arhivsku građu u Fontainebleauu, Centar gospodarskih arhiva u Roubaixu, zatim arhiv poduzeća za elektriку i plin, Arhiv Ministarstva obrane u dvorcu Vincennes, Arhiv Ministarstva inozemnih poslova, Centar arhiva za arhitekturu 20. st., Arhiv za fotografiju u Nacionalnom institutu za geografiju, Arhiv Akademije znanosti u Institutu Francuske te Nacionalnu biblioteku.

Prisustvovali smo i predstavljanju vrlo značajnog priručnika za arhiviste *La Pratique archivistique française* u izdanju NA, kojega su predstavili ministar kulture Francuske, gospodin Jacques Toubon i direktor Arhiva Francuske, a u prisustvu gospodina Jeana Faviera, bivšeg direktora Arhiva Francuske za čijeg mandata je i završen ovaj vrlo opsežan priručnik od šestotinjak stranica.

Posljednji tjedan u ovom dijelu bio je rezerviran za praktični rad stažista u odjelima i službama po vlastitom izboru.

3.4. Suvremeni postupci zaštite

Pri kraju STIA-e obrađeni su tehnički aspekti rada u arhivima. Posebno su obrađeni problemi korištenja optičkih zapisa – mikrofilmiranje, tehnika proizvodnje papira, restauracija papira, kože i pergamene i izgradnje zgrada namijenjenih čuvanju arhivske građe. Posjetili smo radionicu za restauraciju u NA, zatim Odjel za sigilografiju i njihovu radionicu za restauraciju pečata.

3.5. Arhivi i njihova publika

Posljednji dio Staža započeo je predavanjem o upravljanju arhivskim ustanovama, o njihovim znanstvenim i kulturnim zadacima, o pravilima korištenja građe i o kategorijama korisnika. Bilo je govora o zvučnom arhivu i o načelima i postupcima u prikupljanju usmenih svjedočanstava. Veliko je zanimanje izazvao okrugli stol o ulozi arhivista, kako je vide razne kategorije korisnika.

Stož je završio svečanom dodjelom diploma svim sudionicima STIA-e.

4. Zaključak

Pored svih stečenih spoznaja o arhivskoj teoriji i praksi u Francuskoj, jedan od postignutih ciljeva STIA-e svakako je i međusobna izmjena iskustava u susretima arhivista sa svih strana svijeta.

PROGRAM STIA-e (6. travnja – 23. lipnja 1994)

I. DOČEK STAŽISTA I OPĆI DIO

06.04. – Doček stažista

07.04. – Uvodno slovo direktora Arhiva Francuske
– Svečano otvorenje STIA-e i prijem za stažiste

- 08.04.** *Nacionalni arhiv*, Cecile SIMON-LE BIHAN, zadužena za dokumentaciju
– Susret u malim grupama s arhivistima – studentima École nationale du Patrimoine
- 11.04.** – *Povijest arhiva i arhivistike u Francuskoj*, Georges WEILL, glavni inspektor
- 12.04.** – Dan rezerviran za CARAN u grupama koje predvodi Yves BEAUVALOT, glavni konzervator, šef CARAN-a, Lucie FAVIER, glavni inspektor, šef Generalnog sekretarijata NA i Isabelle NEUSCHWANDER, konzervator šef
– Prijem organiziran od strane Udruženja arhivista Francuske
– *O korištenju čitaonice za inventare*

II. INSTITUCIONALNI I PRAVNI OKVIR

- 13.04.** – *Francuski administrativni okvir*, Hervé BASTIEN, pomoćnik direktora École du Patrimoine
– Četvrt Le Marais, Michel Le MOEL, glavni konzervator u NA
- 14.04.** – *Organizacija Arhiva Francuske. Problemi zakonodavstva*, Marie-Paule ARNAULD, glavni inspektor
- 15.04.** – *Departmanski arhivi*, Alain DROGUET, direktor Departmanskog arhiva Cotes-d'Armor
– Rasprava o zadacima nadzora nad departmanskim arhivima, Elisabeth GAUTIER-DESVAUX, glavni inspektor
- 18.04.** – Posjet Informativnoj javnoj knjižnici (u Beaubourgu)
– *Položaj historiografije danas u Francuskoj*, Jean FAVIER, predsjednik Nacionalne biblioteke Francuske
- 19.04.** – *Arhivi ministarstava i centralnih državnih službi*, Christine PETILLAT, glavni konzervator u NA, šef Službe misija
– "Otvorena vrata" u misijama (posjeti raznim ministarstvima)
- 20.04.** – Posjet Nacionalnoj biblioteci Francuske u izgradnji
- 21.04.** – *Privatni arhivi*, Ariane DUCROT, glavni konzervator u NA, šef Službe osobnih i obiteljskih arhiva
- 22.04.** – *Gradski arhivi*, Jeanne-Marie DUREAU, direktorica Gradskog arhiva u Lyonu
– Posjet Notarijatu, Michel Le MOEL, glavni konzervator u NA
- 25.04.** – *Ustrojstvo međunarodne suradnje*, Charles KECSKEMETI, generalni sekretar Međunarodnog arhivskog vijeća
– Međunarodne komparacije (stažisti predstavljaju arhive svojih zemalja)
- 26.04.** – Međunarodne komparacije

III. ARHIVSKI FONDOVI – OBRADA GRAĐE

- 02.05.** – *Politika prikupljanja i obrade građe u arhivima Francuske*, Elisabeth GAUTIER-DESVAUX, glavni inspektor u Arhivu Francuske
– Međunarodne komparacije

- 03.05.** – *Obavijesna pomagala*, Christine NOUGARET, konzervator šef u Tehničkoj službi DAF-a
– *Obavijesna pomagala i informatika*, Anne LEJEUNE, konzervator u NA u Odjelu za noviju građu i Catherine DHERENT, direktorica Departmanskog arhiva Pas-de-Calais
- 04.05.** – *Izlučivanje, liste s rokovima čuvanja*, Francois GASNAULT, šef Službe ekonomskih i finansijskih arhiva
- 05.05.** – *Indeksiranje suvremene građe* (u Departmanskim arhivima Hauts-de-Seine, Val-de-Marne i u NA)
– *Informatizacija Vatikanskog arhiva*, dr. Francis BLOUIN, direktor biblioteke Bentley u Ann Arboru (SAD)
– Posjet École des Chartes
- 06.05.** – Posjet Centru za suvremenu arhivsku građu u Fontainebleauu pod vodstvom direktora Gerarda NAUD-a
– Posjet dvorcu u Fontainebleauu
- 09.05.** – Posjet Centru gospodarskih arhiva u Roubaixu pod vodstvom glavnog konzervatora u NA, direktorice Centra i Françoise HILDESHEIMER, konzervatora šefa Službe arhiva poduzeća
- 10.05.** – Posjet Arhivskoj službi poduzeća za električnu i plin Francuske
- 11.05.** – *Informatički arhivi*, Joel POIVRE, konzervator u NA (Centar za suvremenu arhivsku građu)
- 16.05.** – *Prekomorski arhivi*, Anne-Cecile TIZON-GERME, konzervator u NA (Centar za prekomorske arhive)
- 17.05.** – Posjet Arhivu Ministarstva obrane
- 18.05.** – *Europa i arhivi*, Paule RENÉ-BAZIN, glavni konzervator, voditeljica Staža i međunarodnih odnosa
- 19.05.** – Posjet Arhivu Ministarstva vanjskih poslova
- 20.05.** – *Razlike između intelektualne i materijalne obrade slikovnih dokumenata*, Mireille-Benedictine BOUVET, direktorica Departmanskog arhiva Vosges
- 24.05.** – *Arhivi za arhitekturu*, Cécile SOUCHON, konzervator šef Službe karata i planova
– Posjet Centru arhiva za arhitekturu 20. st.
- 25.05.** – Posjet Nacionalnoj biblioteci
- 26.05.** – *Znanstveni arhiv*, posjet Arhivu Akademije znanosti u Institutu Francuske
- 27.05.** – *Arhiv za fotografije*, posjet Nacionalnom institutu za geografiju
- 30.05. – 03.06.** – Praktični rad

IV. MODERNE TEHNIKE ZAŠTITE

- 06.06. i 07.06.** – *Optički zapisi*, Bernard FAGE, inženjer u Nacionalnoj biblioteci i Michel QUETIN, glavni konzervator u NA, šef Foto-službe
- 08.06.** – *Zaštita i restauracija*, Lucie FAVIER, glavni inspektor

- *Tehnike proizvodnje papira*, BOUFFLERS, restaurator
- *Uzroci oštećenja dokumenata i sredstva za otklanjanje oštećenja*, Françoise FLIEDER, direktorica Centra za zaštitu grafičkih dokumenata
- 09.06.** – *Principi restauracije kože i pergamene*, Eric VANNEREAU, restaurator
- 10.06.** – Posjet radionici za restauraciju u NA
 - Posjet Službi za pečate i radionici za restauraciju pečata, pod vodstvom Marie–Claude DELMAS, konzervatora šefa i Michela MONNERIEA, šefa radionice
- 13.06.** – *Zgrade arhiva*, Daniele NEIRINCK, glavni konzervator, šef Tehničke službe DAF–a i posjet Departmanskome arhivu Seine–Saint–Denis pod vodstvom Georges MOURADIANA direktora arhiva
 - Međunarodne komparacije

V. ARHIVI I NJIHOVA PUBLIKA

- 14.06.** – *Upravljanje arhivskim ustanovama, znanstveni i kulturni zadaci*, Elisabeth VERRY, direktorica Departmanskog arhiva Maine–et–Loire
- 15.06.** – *Korištenje građe: propisi i kategorije korisnika*, Agnès MASSON, profesorica na Sveučilištu u Angersu
- 16.06.** – Okrugli stol na temu: *Uloga arhivista sa stajališta raznih korisnika*, predsjedavajući je Hubert COLLIN, direktor Departmanskog arhiva Meurthe–et–Moselle
- 17.06.** – *Zvučni arhiv i prikupljanje zvučnih zapisa*, François BORDES, direktor Departmanskog arhiva Dordogne
- 20.06.** – *Genealogija*, Arnaud RAMIÈRE DE FORTANIER, glavni inspektor – *Udruženja*, Rosine CLEYET–MICHAUD, direktorica Departmanskog arhiva Loire–Atlantique
- 21. i 22.06.** – Predavanja direktora stranih nacionalnih arhiva
- 23.06.** – Zatvaranje staža.

Vesna Čučić